

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

Рада молодих учених та спеціалістів

І С Т О Р І О Г Р А Ф І Я

Матеріали Вісімнадцятої наукової конференції
викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського

Одеса
2023

УДК 300.3+301+930.1; 911.3 (477.74).

Історіосфера. Матеріали Вісімнадцятої наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. — Одеса : Ун-т Ушинського, 7–8 квітня 2023 р. — 124 с.

*Рекомендовано до друку
рішенням Вченої ради
Південноукраїнського національного
педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*

Протокол № 9 від 30 березня 2023 р.

ISBN 966-7965-01-5

© Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського

Позиція авторів може не співпадати з думкою редакційної колегії.

Відповідальний редактор —
д. філос. н., проф. **Ю. А. Добролюбська**

Редакційна колегія:

- д. філос. н., проф. **Є. Р. Борінштейн** (Ун-т Ушинського);
д. іст. н., проф. **А. О. Добролюбський** (Ун-т Ушинського);
д. іст. н., проф. **С. В. Іванова** (Інститут археології НАН України);
д. іст. н., проф. **А. В. Красножон** (Ун-т Ушинського);
к. іст. н., доц. **О. Є. Ліхачова** (Ун-т Ушинського);
д. філос. н., доц. **В. В. Окорокова** (Ун-т Ушинського);
д. іст. н., проф. **В. А. Савченко** (Ун-т Ушинського);
д. філос. н., доц. **З. М. Агаманюк** (Ун-т Ушинського);
к. іст. н., доц. **О. М. Присяжнюк** (Ун-т Ушинського).

1. Бех І. Д. Компонентна модель сходження зростаючої особистості до духовних цінностей. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2017. Вип. 21(1), С. 6–20.
2. Бугайцева Г. Принципи патріотичного виховання української молоді (зі спадщини Григорія Ващенко). *Історія в школі*. 1999, № 5. С. 7–10.
3. Ващенко Г. Виховний ідеал: підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків. Полтава: Полтавський вісник, 1994. 192 с.
5. Окаринський В. М. Український скаутський рух (1911–1944 рр.). Тернопіль: Рада, 2006. 261 с.
6. Окаринський В. М. Український скаутський рух у центральній та південно-східній Україні (від початків до 20-х рр. XX ст.).
URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10552/Okarynskyy_Ukrayinskyu_skautskyu_rukh.pdf

Бондаренко А. О.

Головні фактори виникнення Європейського Союзу

У своїй історії Європейський Союз, починаючи з моменту за-снування, пройшов через різні періоди. Це шлях від скромної про-мислової групи до потужного мультидисциплінарного об'єднання, яке визначає обличчя Європи та є одним із центрів сучасного сві-ту. За влучним зауваженням С. Ататюрке, Європейський Союз має значний потенціал для формування міжнародної спільноти [1, с. 18]. Європейська інтеграція від самого початку була багатовимірним процесом, керованим багатьма мотивами, що виходять за рамки пер-спективи економічної вигоди. Прагнення до економічної співпра-ці та прагнення до ефективності масштабу в поєднанні з прагнен-ням створити стабільні демократії, які поважають непорушні права, створили атмосферу взаємної довіри та зростаючої довіри [5, р. 4–5].

Інша сучасна дослідниця Анн-Крістіна Кнудсен зазначає, що складність нинішнього державного устрою ЄС є продуктом його за-плутаних історичних шляхів. З початку 1950-х років процеси євро-пейської інтеграції, включаючи створення політичних інститутів ЄС, неодноразове розширення та розвиток його широкої правової сфери та повноважень з регулювання ринку, поступово мали значний тран-сформаційний вплив на держави Європи і поза ними [3, с. 37].

Український учений І. Яковюк зазначає, що політико-правові ідеї європейської інтеграції мають широкий діапазон і тривалу іс-торію. Серед них можна зустріти і теологічні концепції об'єднання європейських народів у лоно Католицької церкви, і численні про-екти відтворення Римської імперії, і спроби Наполеона створити на

європейському континенті єдину централізовану державу та інші численні демократичні проекти створення європейського об'єднання, що розроблялися у ХХ столітті [2, с. 84].

Метою даної статті є виявлення факторів, що сприяли процесам євроінтеграції, які призвели до створення Європейського Союзу.

Підйому інтеграційних процесів у європейських країнах сприяло декілька основних чинників. По-перше, це потреба народів Європи в довгостроковому мирі після двох світових воєн. Насторожене ставлення Франції та інших європейських країн до Німеччини посилювало бажання зв'язати її міжнародними зобов'язаннями. По-друге, політичні еліти розуміли, що економічне відродження регіону можливе лише за умови його тісної консолідації. По-третє, в результаті Другої світової війни Західна Європа втратила роль одного з головних світових центрів сили. Сформувалася нова, двополюсна система міжнародних відносин, названа Ялтинсько-Потсдамською, з двома полюсами — США і СРСР. Саме вони стали головними героями холодної війни, що розгорталася, з притаманними їй гонкою озброєнь і ядерним протистоянням. Західній Європі довелося переосмислити своє місце в системі міжнародних відносин, знайти нові важелі зміцнення своїх позицій [2].

Слід зазначити, що значний поштовх розвитку європейської інтеграції надала декларація міністра закордонних справ Франції Робера Шумана («План Шумана», 9 травня 1950 р.). Автором «плану» був французький фінансист Жан Моне, який у ході своєї тривалої та блискучої міжнародної кар'єри набув унікального досвіду. Навесні 1950 року він взявся за розробку плану, який став Європейським об'єднанням вугілля та сталі (ЄОВС). Ж. Моне був свідком багатьох невдалих спроб об'єднати Європу і дійшов висновку, що ідея створення цілісної інституційної будівлі є нездійсненною мрією. Якби ця ідея була реалізована, то держави чинили б такий шалений опір, що ініціатива була б приречена на провал. Успіху можна було б досягти лише в тому випадку, якщо б вдалося визначити кілька конкретних цілей, які мають значне психологічне значення, і розробити механізм прийняття рішень, дія якого могла б поступово поширюватися на інші сфери. Країнам, які були ворогами під час двох світових воєн, декларація пропонувала об'єднатися, незважаючи на гірку пам'ять про минуле. Також йшлося про створення структури, відкритої для інших європейських країн, які бажають до неї приєднатися. Тому ця декларація вважається відправною точкою європейського будівництва.

Бельгія, Німеччина, Італія, Люксембург, Нідерланди та Франція відгукнулися на заклик Роберта Шумана, і 18 квітня 1951 року ці

країни заснували Європейське об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС). За цією першою асоціацією послідували інші (наприклад, Європейське економічне співтовариство та Європейське співтовариство з атомної енергетики (Євратом) 1957 р.), і таким чином зміцнилася європейська солідарність аж до створення Європейського Союзу, як він відомий сьогодні. Як відмічає І. В. Яковюк, наступні установчі договори, а відтак, і сам процес інтеграції аж до 70-х років відображали погляди на зміст і послідовність інтеграційних кроків Ж. Моне і Р. Шумана. На цьому початковому етапі головним стрижнем виступила економічна інтеграція, успіх якої мав стати у віддаленій перспективі прологом до політичної інтеграції [2, с. 85].

ЄОВС було створено з метою сприяння економічному розвитку, зайнятості та підвищенню та покращенню рівня життя в державах-членах шляхом створення спільного ринку вугілля та сталі. Створення ЄОВС дозволило скасувати імпорتنі та експортні тарифи та зняти кількісні обмеження на рух товарів у відповідних галузях між країнами-учасницями Асоціації. Фінанси, інвестиції, організація виробництва, регулювання конкуренції, ціни та заробітна плата були передані до відання наднаціональної структури з управління вугільною та сталеливарною промисловістю.

По суті створення Європейських Співтовариств у 50-х роках, з одного боку, свідчило про початок наднаціонального співробітництва — спочатку на основі галузевої, а потім — і широкої інтеграції в Європі. У Декларації Шумана (1950) як першій цілісній концепції європейського будівництва розвиток інтеграції через конкретні досягнення розумівся як перший крок до заснування Європейського Союзу, головною метою якого було збереження миру.

При розробці інституційної структури нових Співтовариств було враховано досвід діяльності ЄСВС. Зокрема, збереглася незалежна від урядів держав-членів інституція, що отримала назву Комісія. Це був виконавчий орган із виключним правом законодавчої ініціативи, нормотворчі повноваження якого, на відміну від Вищого керівного органу ЄСВС, надавалися Раді Міністрів, що об'єднувала представників національних урядів. Таким чином, у ЄЕС і Євратомі наднаціональний елемент було послаблено за рахунок посилення ролі урядів держав-членів, які мали більше можливостей контролювати діяльність цих Співтовариств. Представницька інституція Асамблея, що складалася з депутатів національних парламентів, також отримала консультативні повноваження, а судова влада надавалася Суду правосуддя [1, с. 93].

В межах планів розвитку зазначених вище Співтовариств учені виділяють такі складові механізми європейської інтеграції у 50-х

роках: зону вільної торгівлі; митний союз, у якому запроваджується єдиний для всіх країн-учасниць зовнішній митний тариф у торгівлі з третіми країнами; спільний ринок, що передбачає скасування бар'єрів між державами у взаємній торгівлі, наданні послуг, русі капіталів та забезпеченні вільного руху їх робочої сили; економіко-монетарний союз, у якому додається високий ступінь координації (і навіть уніфікації) найважливіших галузей економіки і реалізується єдина монетарна політика із введенням спільної грошової одиниці; економіко-політичний союз (повний економічний союз), який передбачає повну економічну і політичну уніфікацію і передачу наднаціональним органам значної частини суверенних повноважень держав-учасниць, що фактично означає створення об'єднання федеративного типу з суворим підпорядкуванням єдиному центру [1, с. 96].

Отже, створення Європейського Союзу було продиктоване соціально-економічними та політичними процесами, які охопили країни Європи після закінчення Другої світової війни. По суті, період з 1946 по 1959 рр. — це період становлення інтеграції мирної Європи. Важливою віхою в розвитку європейського об'єднання цього періоду є створення в 1951 р. Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС), а також Європейського економічного співтовариства (ЄЕС). Запропонована концепція європейського будівництва («План Шумана») згодом лягла в основу європейської інтеграції.

1. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу: монографія. К.: Ред. журн. «Право України»; Х.: Право, 2013. 208 с.
2. Яковюк І. В. Історичні передумови і основні етапи європейської інтеграції. *Вісн. Акад. прав. наук України*. № 4. 2003. С. 82–92.
3. Atatüre S. The historical roots of European Union: Integration, characteristics, and responsibilities for the 21st century. *European Journal of Social Sciences*. 2008. № 7(2). P. 18–32.
4. History of the EU. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_en
5. Knudsen Ann-Christina L. European Union History. *European Union History. Research Methods in European Union Studies*. 2015. P. 37–52. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1057/9781137316967_3
6. Philipps S. The Birth of the European Union: Challenging the Myth of the Civilian Power Narrative Historical Social Research. *Historische Sozialforschung*. 2009. Vol. 34. № 2(128). P. 203–214.
7. Spruyt H., Lyons L. The Development of the European Union. *Columbia International Affairs Online*. New York: Columbia University Press, 2000. P. 1–41. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/6842/doc_6844_290_en.pdf